

Een kleine mededeling vooraf: In dit praatje ga ik vrij vaak de naam Hieronymus Bosch zeggen. Met uw welbevinden maak ik daar voor nu Jeroen Bosch van. Ik ben namelijk dol op de naam Hieronymus, behalve als ik hem twintig keer uit moet spreken.

Goed, Jeroen dus.

Jeroen Bosch had, zoals u allen wel weet, een vrij specifiek beeld van ons. Van mensen. We kwamen er over het algemeen niet heel goed vanaf. Een paar van ons konden er nét mee door, maar voor het overgrote deel verdienden we het te branden, TE BRANDEN in de hel en als we dan goed gaar waren, uit elkaar getrokken te worden door beesten met grote snavels en klauwen en rare voorwerpen op hun kop. Het was eigenlijk elke dag “dag des oordeels”, wat betreft Jeroen. Hij liet monsters en demonen los op de wereld en die bepaalden wie het zonlicht verdiende, en wie meegesleurd werd naar de duistere krochten van de onderwereld. Vrijwel niemand verdiende zonlicht. Slecht waren we, zondig en gecorrumpeerd, en ons gruwelijk lot, nu ja, daar hadden we zelf om gevraagd.

Jeroen Bosch leefde vijf eeuwen geleden. Ik ben benieuwd wat hij van 2019 had gevonden.

Als hij van 9 augustus 1516, zijn sterfdag, rechtsreeks naar vandaag gekatapulteerd zou zijn en om zich heen zou kijken in de wereld zoals die er nu bij ligt. Wat zou Jeroen van, ik noem maar iemand, Donald Trump vinden? De president van leugens, muren, inreisverboden en shutdowns. Of van de blokkeerfriezen. Hoe zouden die er vanaf komen in een schilderij van Jeroen Bosch? Ik vermoed dat Jenny Douwes aan de snavel van een duivelse reiger gespietst boven een hels vuur geroosterd zou worden, en dan had Bosch nog een milde dag.

En hoe zou de oude meester met zijn niets ontziende kijk op schuld en boete vinden dat Klaas Dijkhoff het doet? Zou hij anno nu zijn penseel in de witte en zwarte verf dopen en VVD'ers in giletjes schilderen die door asielkinderen in een ravijn geduwd worden, alwaar het laatste oordeel hen wacht?

Wat zou hij denken van global warming, en dat we met z'n allen drie keer per jaar naar arme landen vliegen om daar aan het strand selfies te gaan staan maken met een cocktail in onze hand? Wat zou er door zijn hoofd gaan als hij ziet dat Robert Jensen weer terug op tv is, en hoe zou hij de #metoo-beweging verbeelden? Waar op zijn schilderijen zouden we Harvey Weinstein en Job Gosschalk terugvinden?

Serius, een Jeroen Bosch-schilderij van Harvey Weinstein en Robert Jensen. Het zou een meesterwerk kunnen worden waar 'De tuin der lusten' schril bij afsteekt.

Maar goed, dat gaat er dus nooit komen. We zullen het nooit weten.

We kunnen er, sardonisch vergenoegd, over doorfilosoferen tot we een ons wegen, maar Jeroen Bosch is dood. Hij heeft geen flauw idee, en wij ook niet. En toch: een mens kan zich verlekken bij het idee dat zijn geest in ieder geval springlevend is, en dat die geest zich manifesteert in kunst die nu gemaakt wordt.

Wat me brengt bij *the woman of the hour*. Te zeggen dat Eveline is geïnspireerd door Bosch is een understatement. Als je je expositie naar iemand vernoemt is het je menens. Dat is meer dan zomaar een eresaluut. Bosch, daar is ooit iets mee begonnen voor haar, en die fascinatie is een dusdanige rode lijn geworden dat het nu resulteert hierin; in deze expositie, in de stad die Eveline's thuisbasis is, en die de thuisbasis wás van de man die hier zijn eigen jaar heeft gekregen. Heel goed trouwens dat deze tentoonstelling niet tijdens dat jaar was. Beetje tegen de stroom in blijven roeien kan nooit kwaad. Dat had Bosch vast kunnen waarderen.

Wat u hier vandaag en in de weken hierna kunt zien zijn de werken van een veelzijdig en ambitieus artiest. Ik ken Eveline al best lang. Ooit heb ik voor een boekje met een overzicht van haar werk een van mijn allerslechtste teksten óóit geschreven. Per ongeluk, natuurlijk, maar alleen al daarom vond ik dat ik vandaag moest proberen dat een beetje recht te zetten.

Als u net al rondgekeken heeft, of dat straks gaat doen, dan zal u meteen opvallen:

Eveline is geen Jeroen Bosch. Daarvoor is ze teveel Eveline, en, nu ja, te weinig Jeroen Bosch. En gelukkig maar. Want anno nu geeft het natuurlijk geen pas om de hele tijd maar mensen in de fik te zetten, in je kunstwerken. De wereld zit ingewikkelder in elkaar dan toen; onrecht, ongemak en oneerlijkheid zijn in de details gekropen. En als je daar schilderkunst, of sculptuurkunst, of wat voor kunst dan ook van wil maken, dan moet je niet alleen goed kijken, maar ook willen begrijpen. Je moet kunnen verbeelden met compassie. Iets nieuws willen vertellen. Want de wereld is zoveel gecompliceerder dan goed en kwaad en wat sneue stervelingen in het midden. Het is een moreel schouwspel in duizend tinten menselijkheid. Ik vraag me af of Jeroen Bosch daarmee uit de voeten had gekund.

Evelien, zoals u hier kunt zien, kan het sowieso. Elke tijd krijgt de kunstenaars die het verdient. Dat is een geruststellende gedachte. De expositie heet 'Reincarnation of Hieronymus Bosch', en dat is een prima naam, vooral omdat dingen nu eenmaal een naam moeten hebben. Maar verder denk ik dat Bosch geen reïncarnatie behoeft. Hij heeft de zestiende eeuw in lichterlaaie gezet, en toen mocht 'ie rusten. Wellicht in de wetenschap dat zijn erfenis in goede handen zou zijn. Onder andere in de handen van Eveline van de Griend.

(Eveline, op jou!)